

БІОГРАФІЧНІ ТА ГЕНЕАЛОГІЧНІ РОЗВІДКИ

УДК 929.52(477):323.328 Каралі

*Валерій В'ячеславович ТОМАЗОВ,
кандидат історичних наук,
завідувач сектору генеалогічних та геральдичних
досліджень Інституту історії України НАН України,
старший науковий співробітник
відділу теорії та методики біобібліографії
Інституту біографічних досліджень
Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського
(Київ)*

БЕРДЯНСЬКІ КУПЦІ КАРАЛІ (КАРАЛІ, КОРАЛЛІ): ІСТОРІЯ ГРЕЦЬКОГО РОДУ

Наприкінці XVIII – на початку XIX ст. південь України стає одним із найпотужніших світових центрів торгівлі сільськогосподарською продукцією. Цьому сприяли численні зручні порти на узбережжі Чорного та Азовського морів — Одеса, Миколаїв, Маріуполь, Бердянськ, Таганрог. Тут виникли могутні експортно-імпортні фірми. Серед власників торгових домів було чимало вихідців з грецького острова Хіос в Егейському морі, наприклад Родоканакі, Маврогордато, Севастопуло, Скараманги, Раллі та ін. Вони були важливим чинником економічного розвитку регіону, а також впливали на його соціальне та культурне життя. До кола зазначених вище родів належали також Каралі, окремі представники яких оселилися на теренах Російської імперії, зокрема в Бердянську. Микола Степанович Каралі разом із родиною був долучений до спадкового почесного громадянства. Його дочка Зінаїда — відома революційна діячка, дружина одного з лідерів «Народної волі», першого перекладача «Капіталу» К. Маркса російською мовою Германа Лопатіна. Надія Миколаївна Каралі, дочка петербурзького купця

Миколи Івановича Каралі, ушлавилася як благодійниця та культурна діячка. З іншої гілки цього роду походила видатна балерина та кіноактриса Віра Олексіївна Караллі.

Ключові слова: Каралі, Сканаві, Хіос, купець, гільдія, спадковий почесний громадянин, Бердянськ.

Наприкінці XVIII – початку XIX ст. південь України стає одним із найпотужніших світових центрів торгівлі сільськогосподарською продукцією, найперше збіжжям. Цьому сприяли чисельні зручні порти на узбережжі Чорного та Азовського морів — Одеса, Миколаїв, Маріуполь, Бердянськ, Таганрог. Відчувши можливість отримання надприбутків, сюди з різних країн почали переселяться купці, котрі протягом кількох десятиліть заснували могутні експортно-імпортні фірми.

Серед власників торгових домів було чимало вихідців із грецького острова Хіос в Егейському морі, наприклад Родоканакі, Маврогордато, Севастопуло, Скараманги, Раллі та ін. Зосередивши у своїх руках величезний капітал, вони стали важливим чинником економічного розвитку регіону, а також вплинули на його соціальне та культурне життя. До кола вище зазначених родів належали також Каралі, діяльність яких на теренах Російської імперії, на жаль, практично не досліджена.

Каралі належали до найбільш впливових і заможних родів Хіоса. За родинною легендою вони походили з відомого італійського аристократичного роду Кораллі [15, V. 1, p. 65].

У середині XVIII ст. Михайло Костянтинович Каралі одружився з Вірою, дочкою відомого багатія-хіосця Дмитра Костянтиновича Сканаві (бл. 1726–1788). Тесть Михайла був банкіром османських султанів, мав величезні статки та політичні зв'язки, користувався покровительством валіде-султан. До родинного кола Сканаві входили представники аристократичних родів Константинополя та Дунайських князівств, в саме — Караджа, Різо-Неруло, Суццо, Бібеско, Мано, Іпсіланті та ін. Високе становище родини Сканаві не давало спокою заздрісникам, які обмовили банкіра. Як наслідок, за наказом султана Абдул-Хаміда I 5 серпня 1788 р. Дмитро Сканаві, його брати та племінники були страчені. Вціліла частина родини знайшла притулок у Відні під захистом австрійського імператора [15, V. 1, p. 112–113; V. 2, p. 211–212].

Шлюб Михайла Каралі з Вірою Сканаві сприяв укріпленню позицій представників роду, зокрема синів цього подружжя — Костянтина, Дмитра та Миколи. Син останнього — Михайло Миколайович Каралі — відомий як меценат, покровитель письменників і науков-

ців. На Хіосі Каралі володіли значними маєтками, зокрема у найбільш аристократичному районі острова — Камбосі. Одна з гілок роду облаштувалася у другій половині XVIII ст. у Константинополі, де також відіграла вельми помітну роль [15, V. 1, p. 65].

Герб роду мав такий вигляд: на лазурному тлі — три садові червоні троянди зі стеблами на зеленому тлі. На шоломі: скляний голуб зеленого кольору на срібній подушці. На шоломі — п'ять решіток. Намет із срібла та скла. Девіз: *Et Jovis Arma Frustra* («І Юпітера зброя даремно») [15, V. 1, p. 65].

Десь у 1840-і рр. один із представників роду Каралі — Степан (Стаматі) Миколайович (бл. 1816 – після 1860) — облаштувався в Російській імперії та вступив на службу до Санкт-Петербурзького акцизно-відкупного комісіонерства. 4 лютого 1848 р. у віці 32 років він першим шлюбом вінчався у Спасовхідському соборі м. Юр'євця Костромської губернії з дівцею Марією Петрівною Голембовською, 18 років, дочкою відставного поручика Петра Дмитровича Голембовського. Свідками шлюбу були з боку нареченого штабс-капітан Олександр Михайлович Цвиленєв і купецько-киржацький син Іван Матвійович Деревщиков, а з боку нареченої — її батько Петро Дмитрович Голембовський і лейб-гвардії підпоручик Петро Федорович Плаутін. Дружина Степана Миколайовича походила з костромського дворянського роду [12, арк. 7–7 зв.]¹.

21 вересня 1849 р. турецький підданий С. М. Каралі за представленням одеського градоначальника в Одеській міській думі склав присягу на підданство Російській імперії та отримав свідоцтво для обрання «роду життя, де побажає» [12, арк. 3–3 зв.].

На початку 1850 р. Степан Миколайович вступив до першої гільдії купецтва по м. Бердянську, в якій безперервно знаходився до 1860 р., коли знову оголосив капітал по м. Бердянську по перший гільдії. Разом із ним в одному капіталі нероздільно перебувала його родина, що складалася з дружини Марії Петрівни та законних дітей — Миколи, Людмили, Надії, Зінаїди, Марії та Віри [12, арк. 5–5 зв.].

Це давало Степанові підстави звернутися до імператора з проханням про возведення родини Каралі у спадкове почесне громадянство. Таке клопотання було подано у березні 1860 р. [12, арк. 1–2].

¹ Імовірно, дядьком їй доводився **Павло Дмитрович Голембовський** — письменник-романіст, учасник російсько-французької війни 1812–1815 рр., колезький асесор, секретар канцелярії костромського цивільного губернатора, наглядач московського Єкатерининського (Матроського) богадільного будинку та скарбник Комітету для розбору й піклування про тих, хто просить милостиню. Його дружина — Марія Федорівна Громницька — була класною дамою Єлизаветинського інституту та письменницею [3].

У цей час сім'я мешкала постійно у Санкт-Петербурзі у 3-й адміралтейській частині. На 21 березня 1860 р. синові Степана та Марії Каралі Миколі було 5 років, дочкам: Людмилі — 11, Надії — 9, Зінаїді — 8, Марії — 6 та Вірі — 1 рік. Законність дітей доводилася документами, виданими Харківською духовною консисторією. Сам Степан, його дружина Марія Петрівна та всі діти були православними, «до жодних розкольницьких шкідливих сект не належали». Свідомством Бердянської міської ратуші підтверджувалося, що під час перебування у купецтві ніхто з родини «неспроможності не піддавався та судовими вироками зганыблений не був, і нині під судом і слідством не перебуває» [12, арк. 5–5 зв., 8].

Урядовий Сенат розглянув справу Каралі 27 квітня 1860 р., а 8 серпня того самого року з'явилося рішення про возведення Степана Миколайовича разом із родиною у спадкове почесне громадянство з дорученням видати відповідну грамоту, що підтверджувала цей факт [12, арк. 10–11].

Цікаво склалася доля окремих представниць жіночої частини цієї сім'ї. Дві з дочок Степана Миколайовича — Надія (бл. 1851 – ?) та Зінаїда (бл. 1852–1919) — обрали зовсім незвичайний для дівчат із грецької купецької родини шлях: вступили на перші в Російській імперії жіночі курси, так звані Аларчинські, відкриті 1 квітня 1869 р. при 5-й чоловічій гімназії у Санкт-Петербурзі. Дівчата були революційно налаштовані, брали участь у народницькому русі. Вони мешкали на квартирі разом зі своїми подругами, теж слухачками курсів, а саме — із дочкою колишнього санкт-петербурзького губернатора Софією Львівною Перовською (1853–1881), членом гуртка «чайковців», яка згодом стала однією з керівників «Народної волі» та учасницею вбивства імператора Олександра II, та дочкою відомого купця, власника порцелянової фабрики Вірою Іванівною Грибосовою, народженою Корниловою (1848–1873), також учасницею гуртка «чайковців» [4]. 1871 р. Зінаїда Степанівна Каралі, за першим (фіктивним) шлюбом Апсеїтова, виїхала до Франції, де зблизилася з революційним гуртком П. Л. Лаврова, одного з ідеологів народництва. 1875 р. революціонер-народник І. М. Мишкін здійснив невдалу спробу звільнити М. Г. Чернишевського з в'язницького ув'язнення, а в пособництві цій акції підозрювалася Зінаїда Каралі, провина якої, однак, не була доведена. У лавровському гуртку вона познайомилася з російським революціонером Германом Олександровичем Лопатіним (1845–1918), членом Генеральної ради Першого інтернаціоналу, одним із лідерів «Народної волі» та автором першого перекладу «Капіталу» К. Маркса на російську мову, і стала його дружиною. Цей шлюб розпався 1883 р. Зінаїда оселилася у Па-

рижі, здобула вищу медичну освіту в Сорбонні та мала практику як лікар-психіатр. 1887 р. вона стала дружиною російського художника Костянтина Миколайовича Горського (1854–1943), відомого своїми полотнами історичного жанру [2, ст. 45–46; 14, с. 325–327].

Син Зінаїди Степанівни від Германа Лопатіна — Бруно Германович Лопатін-Барт (1877–1938) — відомий адвокат, член партії есерів, захисник у багатьох гучних політичних процесах. За часів сталінських чисток він був репресований як «учасник антирадянської есерівської організації» [14, с. 325–327].

Зовсім інакше склалася доля іншої представниці цього роду — Надії Миколаївни Каралі² (1883–1964). Її батько — Микола Іванович Каралі (1839–1904), як і його кузен Степан Миколайович, оселився у Бердянську, де 1864 р. був записаний до місцевого купецтва. Згодом він перебрався до Санкт-Петербурга та вступив до першої гільдії. Від першого шлюбу Микола Каралі мав двох синів — Івана та Георгія, а від другого — з Марією Олександрівною Горович — дочок Надію, Катерину та Кассандру [8, с. 89–90; 10]³.

Першим шлюбом Надія Миколаївна вінчалася з Миколою Георгійовичем Шлейфером (1864–1940), дипломатом і скульптором. Його батьками були відомий військовий інженер, генерал-лейтенант Георгій Іванович Шлейфер (1823–1894) і дочка контр-адмірала Віра Петрівна Карпова. Микола Георгійович служив віце-консулом у Франкфурті, а згодом — консулом у Катанії та Неаполі, мав чин статського радника та камергера імператорського двору. Найбільш відомими його скульптурними творами стали бюст А. П. Чехова в німецькому місті Баденвейлер і пам'ятник туркестанському генерал-губернаторові К. П. фон Кауфману, який не зберігся. Незабаром це подружжя розлучилося [8, с. 89–90; 11].

Другим чоловіком Надії Миколаївни став Борис Олександрович Ігнат'єв (1887 – ?), мозирський повітовий предводитель дворянства та титулярний радник. Цей шлюб теж тривав недовго: 22 жовтня 1916 р. розлучення було затверджено Урядовим Сенатом [8, с. 89–90].

22 квітня 1917 р. Надія Каралі вінчалася у Петрограді з полковником, командиром 4-го Донського козацького графа Платова полку його імператорською високістю Олександром Георгійовичем князем Романовським, герцогом Лейхтенберзьким (1881–1942). Третій чоловік Надії Миколаївни був представником російського імператор-

² Надія Миколаївна та її родичі часто згадуються як «Караллі», іноді — «Кораллі».

³ У Марії Олександрівни від попереднього шлюбу було дві дочки — Ольга та Марія, яких Микола Іванович удочерив із правом носіння його прізвища та по батькові.

ського дому, старшим сином Георгія Максиміліановича князя Романовського, герцога Лейхтенберзького (1851–1912) та його першої дружини принцеси Терезії Петрівни (Терезії Фредерики Ольги Вільгельміни) Ольденбургської (1852–1883), а таким чином правнуком російського імператора Миколи I (1796–1855) і віце-короля Італії, пасерба Наполеона Ежена де Богарне (1781–1824) [8, с. 89–90]. Шлюб цей, м'яко кажучи, викликав незадоволення імператорської родини. 16 серпня 1916 р. імператриця Олександра Федорівна у листі до Миколи II писала: «Я чула, що Сандро (домашнє ім'я Олександра Георгійовича. — В. Т.) збирається одружитися з жажливою жінкою — з якоюсь Ігнат'євою, народженою Кореллі (прізвище спотворено. — В. Т.) — це колишня кокетка з поганою репутацією [...]. Сподіваюсь, що цьому ще можна запобігти — це принесло б велике нещастя безумному юнакові» [1]⁴. Оскільки цей союз був морганатичний, Надія Миколаївна не отримала права на носіння титулів і прізвища чоловіка. Подружжя оселилося спочатку у придбаному маєтку у Фінляндії, а згодом перебралося до Франції. Надія Миколаївна була широко відома як піаністка та благодійниця. Вона виступала як акомпаніатор у концерті скрипальки Ніни Прокопович (1922), концертному виконанні опери П. Чайковського «Євгеній Онегін» у театрі Віктора Гюго (1925), а також брала участь в Історичних концертах російської музики та благодійних вечорах. 1929 р. Надія Каралі продала віллу в Біарріці та заснувала в невеличкому курортному містечку Сальє де Беарн благодійну установу — Будинок російської дитини. За свою філантропічну діяльність Надія Миколаївна була удостоєна відзнаки Червоного Хреста 2-го ст. (1933) [9].

З іншої гілки роду походив драматичний актор і режисер Олексій Михайлович Караллі (бл. 1870 – після 1930), відомий під псевдонімом Караллі-Торцов⁵. Він був сином грецького консула у Москві Михайла Дмитровича Караллі та його дружини Юлії Гнатівни Музіль. Після більшовицького заколоту Олексій Михайлович емігрував до Франції, мешкав у Ніцці, а потім у Парижі, де в Російському інтимному театрі Д. М. Кірової створив вистави за п'єсами І. І. Барішева, О. М. Островського, Г. Зудермана [7; 13]. Його дружина — Ольга Миколаївна Караллі (1870–1828) — також була драматичною актрисою [6]. Від цього шлюбу народилася видатна балерина та кіноактриса Віра Олексіївна Караллі (1889–1972) [5].

Треба зазначити, що Каралі, на відміну від інших хіосців, котрі оселилися на узбережжі Чорного та Азовського морів, дуже швидко

⁴ Треба зазначити, що «юнаку» на той час було вже майже 35 років, а шлюб виявився цілком вдалим.

⁵ Всі представники цієї родини писали своє прізвище: «Караллі».

асимілювалися: вже в першому поколінні вони вступали в шлюби не з грекинями з кола споріднених родин, а з представницями багатонаціональної російської еліти; всі їхні нащадки володіли російською мовою, що не характерно для хіосців, які вдома розмовляли грецькою, а також традиційно послуговувалися італійською, французькою, англійською; серед Каралі було багато діячів російської культури, що віддзеркалює зміну їхньої національної самоідентифікації.

1. Григорий Распутин : убийство (Вера Алексеевна Каралли) [Электронный ресурс] // Livejournal. – Режим доступа : <https://sergey-v-fomin.livejournal.com/27184.html>. – Название с экрана (20.11.2017).
2. Деятели революционного движения в России : биобиблиографический словарь [Текст]. – Москва : Издательство Всесоюзного общества политических каторжан и ссыльнопереселенцев, 1929. – Т. 2 : Семидесятые годы. – Вып. 1 : А–Е. / Сост. А. А. Шилов, М. Г. Карнаухова. – XXIV с., 406 ст., фото.
3. Жукова О. Голембовский Павел Дмитриевич [Текст] / О. Жукова // Русский биографический словарь. Дополнительные тома. – Москва : Аспект Пресс, 1997. – Т. : Гоголь – Гюне. – С. 43.
4. Корнилова-Мороз А. И. Перовская и кружок чайковцев [Электронный ресурс] / Александра Корнилова-Мороз // Народная воля. – Режим доступа : <http://narodvol.ru/chaikov.htm>. – Название с экрана (20.11.2017).
5. Каралли (Каралли-Шишкина) Вера Алексеевна [Текст] // Российское зарубежье во Франции. 1919–2000. Биографический словарь : в 3-х т. / Под общей ред. Л. Мнухина, М. Авриль, В. Лосской. – Москва : Наука; Дом-музей Марины Цветаевой, 2008. – Т. : А–К. – С. 659.
6. Каралли Ольга Николаевна [Текст] // Российское зарубежье во Франции. 1919–2000. Биографический словарь : в 3-х т. / Под общей ред. Л. Мнухина, М. Авриль, В. Лосской. – Москва : Наука; Дом-музей Марины Цветаевой, 2008. – Т. : А–К. – С. 659.
7. Каралли-Торцов Алексей Михайлович [Текст] // Российское зарубежье во Франции. 1919–2000. Биографический словарь : в 3-х т. / Под общей ред. Л. Мнухина, М. Авриль, В. Лосской. – Москва : Наука; Дом-музей Марины Цветаевой, 2008. – Т. : А–К. – С. 659.
8. Красюков Р. Г. Герцоги Лейхтенбергские [Текст] / Ростислав Красюков // Дворянский календарь. Справочная родословная книга российского дворянства. – Санкт-Петербург, 1998. – Тетрадь 5. – С. 70–90.

9. Лейхтенбергская Надежда Николаевна [Текст] // Российское зарубежье во Франции. 1919–2000. Биографический словарь : в 3-х т. / Под общей ред. Л. Мнухина, М. Авриль, В. Лосской. – Москва : Наука; Дом-музей Марины Цветаевой, 2010. – Т. : ЛР. – С. 45.
10. Николай Иванович Каралли [Электронный ресурс] // Geni. – Режим доступа : <https://www.geni.com/people/Николай-Иванович-Каралли/6000000044157353264>. – Название с экрана (20.11.2017).
11. Поверх барьеров с Иваном Толстым [Электронный ресурс] // Радио Свобода. – Режим доступа : <https://www.svoboda.org/a/1888902.html>. – Название с экрана (20.11.2017).
12. Российский государственный исторический архив, ф. 1343. Правительствующий Сенат. Департамент Герольдии, оп. 39, д. 1980. По прошению бердянского 1-й гильдии купца Николая Степановича Карали о почетном гражданстве, 14 л.
13. У старых грехов длинные тени [Электронный ресурс] // Livejournal. – Режим доступа : <http://sergey-v-fomin.livejournal.com/100629.html>. – Название с экрана (20.11.2017).
14. Харченко Л. И. Мятежная жизнь. (Материалы о революционной деятельности Германа Лопатина) [Текст] / Людмила Харченко, Анастасия Винклер. – Ставрополь : Ставропольское книжное издательства, 1979. – 2-е изд., испр. и доп. – 343 с., ил.
15. Argenti P. Libro d'oro de la noblesse de Chio : 2 vol. [Texte] / Philip Argenti. – London : Oxford University Press, 1955. – V. 1. – 164 p. ; V. 2. – 276 p.

REFERENCES

1. Grigorii Rasputin : ubiistvo (Vera Alekseevna Karalli) [Grigorii Rasputin : Murder (Vera Alekseevna Karalli)]. *Livejournal* [Electronic resource]. Access mode: <https://sergey-v-fomin.livejournal.com/27184.html>. The name of the screen (20.11.2017). [in Russian].
2. Shilov, A. A. & Karnaukhov, M. G. (1929). *Deiateli revoliutionnogo dvizhenia v Rossii : Biobibliograficheskii slovar*. [The Figures of the Revolutionary Movement in Russia : Biographical Dictionary] (Vol. 2. Issue 1: A–E.). Moskva: Izdatelstvo Vsesoiuznogo obshchestva politicheskikh katorzhan i sslynoperezentsev. [in Russian].
3. Zhukova, O. (1997). *Golembovskii Pavel Dmitrievich* [Golembovskii Pavel Dmitrievich]. In *Russkii biograficheskii slovar. Dopolnitelnye toma* [Russian Biographical Dictionary. Additional volumes]. (Vol.: Gogol – Giune, p. 43). Moskva : Aspekt Press. [in Russian].

4. Kornilova-Moroz, A. I. *Perovskaia i kruzhok chaikovtsev* [Perovskaia and the Chaikovskii circle]. *Narodnaia volia* [Electronic resource]. Access mode: <http://narovol.ru/chaikov.htm>. The name of the screen (20.11.2017). [in Russian].
5. Mnukhin, L., Avril, M. & Losska, V. (2008). *Karalli (Karalli-Shishkina) Vera Alekseevna* [Karalli (Karalli-Shishkina) Vera Alekseevna]. In *Rossiiskoe zarubezhie vo Frantsii. 1919–2000. Biograficheskii slovar: v 3-kh t.* [Abroad in France. 1919–2000. Biographical dictionary: 3-th vol.]. (Vol.: A–K, p. 659). Moskva: Nauka; Dom Mariny Tsvetaevoi. [in Russian].
6. Mnukhin, L., Avril, M. & Losska, V. (2008). *Karalli Olga Nikolaevna* [Karalli Olga Nikolaevna]. In *Rossiiskoe zarubezhie vo Frantsii. 1919–2000. Biograficheskii slovar: v 3-kh t.* [Abroad in France. 1919–2000. Biographical dictionary: 3-th vol.]. (Vol.: A–K, p. 659). Moskva: Nauka; Dom Mariny Tsvetaevoi. [in Russian].
7. Mnukhin, L., Avril, M. & Losska, V. (2008). *Karalli-Tortsov Aleksei Mikhailovich* [Karalli-Tortsov Aleksei Mikhailovich]. In *Rossiiskoe zarubezhie vo Frantsii. 1919–2000. Biograficheskii slovar: v 3-kh t.* [Abroad in France. 1919–2000. Biographical dictionary: 3-th vol.]. (Vol. A–K, p. 659). Moskva : Nauka; Dom Mariny Tsvetaevoi. [in Russian].
8. Kراسіukov, R. G. (1998). *Gertsogi Leikhtenbergskie* [Dukes von Leuchtenberg]. In *Dvorianski kalendar. Spravochnaia rodoslovnaia kniga rossiiskogo dvorianstva* [Reference Genealogical Book of the Russian Nobility]. (Vol. 5, pp. 70–90). Sant-Peterburg. [in Russian].
9. Mnukhin, L., Avril, M. & Losska, V. (2010). *Leikhtenbergskaia Nadezhda Nikolaevna* [Leikhtenbergskaia Nadezhda Nikolaevna]. In *Rossiiskoe zarubezhie vo Frantsii. 1919–2000. Biograficheskii slovar: v 3-kh t.* [Abroad in France. 1919–2000. Biographical dictionary: 3-th vol.]. (Vol.: L–R, p. 45). Moskva : Nauka; Dom Mariny Tsvetaevoi. [in Russian].
10. *Nikolai Ivanovich Karalli* [Nikolai Ivanovich Karalli]. *Geni*. Access mode: <https://www.geni.com/people/Николай-Иванович-Каралли/6000000044157353264>. The name of the screen (20.11.2017). [in Russian].
11. *Poverkh barierov s Ivanom Tolstym* [Over the Barriers with Ivan Tolstoi]. *Radio Svoboda*. Access mode: <https://www.svoboda.org/a/1888902.html>. The name of the screen (20.11.2017). [in Russian].
12. *Rossiiskii gosudarstvennyi istoricheskii arkhiv* [Russian State Historical Archive], fund 1343. *Pravitelstvuiushchii Senat. Departament Geroldii*, inventory 39, file 1980. *Po prosheniuu berdianskogo 1 gildii kuptsa Nikolaia Stepanovicha Karali o pochetnom grazhdanstve*, 14 listov.

13. *U starykh grekhov dlinnye teni* [Old sins have long shadows]. *Livejournal*. Access mode: <http://sergey-v-fomin.livejournal.com/100629.html>. The name of the screen (20.11.2017). [in Russian].
14. Kharchenko, L. & Vinkler, A. (1979). *Miatezhnaia zhizn. (Materialy o revoliutsionnoi deiatelnosti Germana Lopatina* [Rebel life. (Materials on the revolutionary activity of Herman Lopatin)]. Stavropol : Stavropolskoe knizhnoe izdatelstvo. [in Russian].
15. Argenti, P. (1955). *Libro d'oro de la noblesse de Chio: 2 vol.* [Libro d'oro of the nobility of Chios: 2 vol.]. London: Oxford University Press. [in French].

Стаття надійшла 27.11.2017 р.

Tomazov Valerii, Candidate of Historical Sciences, Head of the Sector of Genealogical and Heraldic Research of the Institute of History of Ukraine of the NAS of Ukraine, Senior Research Fellow of the Department of Theory and Methodology of Biobibliography of the Institute of Biographical Researches of The Vernadsky National Library of Ukraine (Kyiv).

Berdiansk merchants Karalis (Karallis, Korallis): the history of the Greek family.

At the end of the 18th – early 19th centuries southern Ukraine became one of the most important world centers of trade in agricultural products. Many convenient ports on the coast of the Black and Azov Seas — Odesa, Mykolaiv, Mariupol, Berdiansk and Taganrog — promoted trading. Powerful import-export firms were established there. Among the owners of trading houses were many Greek immigrants from the island of Chios in the Aegean Sea, such as Rodokanakis, Mavrogorodatos, Sevastopulos, Scaramangas, Rallis and others. These families were an important factor in the economic development of the region, and influenced its social and cultural life. The Karalis also belonged to these families, as some of them settled on the territory of the Russian Empire, including Berdiansk. Mykola Stepanovych Karali, along with his family, were honorary citizens by birth. His daughter, Zinaida, was a well-known revolutionary figure. Her husband German Lopatin was one of the leaders of «People's Will», the first translator of «Capital» by K. Marx to the Russian language. Nadiia Mykolaivna Karali was known as a philanthropist and a cultural figure. She was a daughter of merchant Mykola Ivanovych Karali. Outstanding ballerina and actress Vira Oleksiivna Karalli belonged to the other branch of this family.

Key words: the Karalis, the Skanavis, the Chios, merchant, guild, honorary citizen by birth, Berdiansk.

Томазов В. В., кандидат исторических наук, заведующий сектором генеалогических и геральдических исследований Института истории Украины НАН Украины, старший научный сотрудник отдела теории и методики биобиблиографии Института биографических исследований Национальной библиотеки Украины имени В. И. Вернадского (Киев).

Бердянские купцы Карали (Каралли, Коралли): история греческого рода.

В конце XVIII – начале XIX вв. юг Украины становится одним из крупнейших центров торговли сельскохозяйственной продукцией. Этому способствовали многочисленные удобные порты на побережье Черного и Азовского морей — Одесса, Николаев, Мариуполь, Бердянск, Таганрог. Тут возникли мощные экспортно-импортные фирмы. Среди владельцев торговых домов было немало выходцев с греческого острова Хиос в Эгейском море, например Родоканаки, Маврогордато, Севастопуло, Скараманги, Ралли и др. Они были важнейшим фактором экономического развития региона, а также влияли на его социальную и культурную жизнь. К кругу выше названных родов принадлежали и Карали. Некоторые представители этого рода поселились на землях Российской империи, в том числе в Бердянске. Николай Степанович Карали вместе со своей семьей был причислен к потомственному почетному гражданству. Его дочь Зинаида — известный революционный деятель, жена одного из лидеров «Народной воли», первого переводчика «Капитала» К. Маркса на русский язык Германа Лопатина. Надежда Николаевна Карали, дочь петербургского купца Николая Ивановича Карали, прославилась как благотворительница и культурная деятельница. Из другой ветви рода происходила выдающаяся балерина и киноактриса Вера Алексеевна Каралли.

Ключевые слова: Карали, Сканави, Хиос, купец, гильдия, потомственный почетный гражданин, Бердянск.